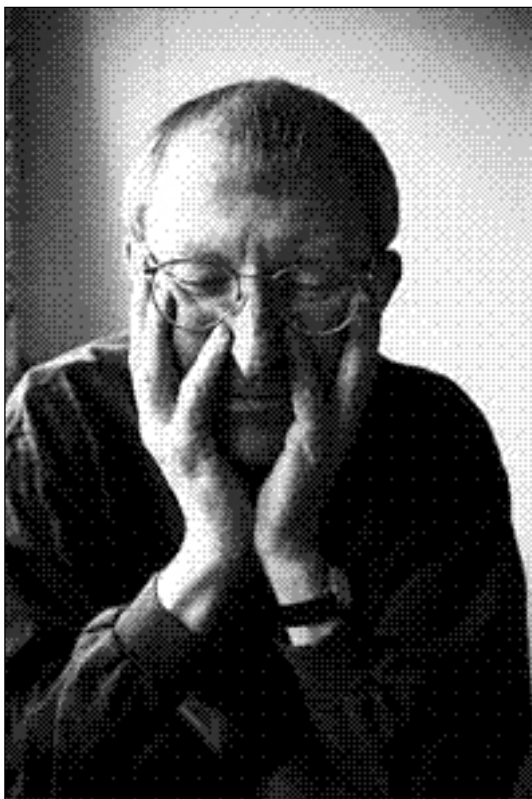

Nysosialisme? KK og Skarstein....

Vi har ikke bare liberalisme, men også nyliberalisme, heter det. Noen ønsker seg visst en nysosialisme i tillegg. Nå er den her. Lørdag 9.11. presenterte *Klassekampen* et kjempeoppslag av en tekst av sosialøkonomen Rune Skarstein. Tittelen var «Parasittisk maskineri i krise», og den er akkurat så demagogisk som det høres ut til; for bakom den skjules en svært problematisk politisk linje. Samtidig er dette en linje *Klassekampen* med stor iver har agitert for de siste par årene.

Skarsteins hovedpoeng, som også finnes i hans bok «Økonomi på en annen måte», er at en i de siste tretti år har opplevd at kreditt- og finanssystemet har løsgjort seg fra den produktive kapitalen, og til og med utgjør en trussel mot den. Han leverer ingen entydige eksempler, og heller ikke noe forsøk på å vise hva som skulle være årsaken til denne oppsiktsvekkende utviklingen. Som selverklært marxist skulle han være forpliktet til det. Han oppfordres herved til å gi oss sin forklaring. Men uansett er det klart hvem han står i gjeld til.

Såvel liberalere som liberalister bør være interessert i hvordan deres motstandere ser ut. Tradisjonelt har «keynesianismen», etter den engelske økonomen Keynes (1883-1946), vært regnet som motpolen til de nyliberalistiske teorier som ble lagt fram av Milton Friedman. Samtidig har mange valgt å se bort fra at Keynes' «eugeniske» raseteorier burde stemple ham som like politisk suspekt som nobelpristakeren Friedman. Skarsteins artikkel avsluttes for eksempel med en dårlig skjult hyllest til Keynes.

Gjennom hele perioden etter den annen verdenskrig har vi hatt et lummert politisk klima hvor det har vært vanlig å tolke Keynes og Karl Marx (1818-1883) nærmest som faglige meningsfeller. Norsk venstrefløy har vært keynesiansk. Keynes var ideolog for en avmålt statsregulering av den kapitalistiske økonomi, gjennom penge- og finanspolitiske midler. Hans teorier gjenspeiler derfor ikke bare en naiv forståelse av den borgerlige klassestaten, men også av pengenes natur. Hans syn på penger var delvis et plagiat av læren til den reaksjonære økonomen Silvio Gesell, som hadde en naiv forestilling om at de var byttemidler i den kapitalistiske økonomien.

Ifølge Marx er pengene derimot først og fremst den kapitalistiske produksjonens mål. Dette ble også til et analyseprinsipp som han fulgte opp så tydelig at det ble umulig å kalle seg «marxist» og samtidig påstå at pengene kunne ha noen selvstendig rolle i forhold til den verdiskapende kapitalistiske produksjon.

Penger er det samme som at varene sirkulerer. Derfor foregår prisdannelsen ikke ved at varene sammenlikner seg med hverandre gjennom et bytte med penger, men ved at de måler seg og sammenlikner seg i sirkulasjon.

Her avviker Marx' pristeori fra samtlige teorier av borgerlig type. Det ville da også være merkelig om en revolusjonær teori ikke skulle skille seg fra den herskende klasses lærdom når det gjelder det aller mest fundamentale i økonomien!

Problemet for Skarstein er at han – til tross for en tidvis ypperlig analyse i en bok som alle og enhver bør kjøpe – ikke har fått med seg dette fundamentet. At så er tilfellet, framgår utvetydig i annet kapittel av boken. Dermed blir det også umulig for ham å få grep på hva det er som basalt sett foregår i den herskende krisen.

Vi er vitner til et krakk, og en krakk-situasjon kan ikke ha bygget seg opp uten kaskader av tillit til pengesystemet. Alle teoretikere sier dette. De har helt rett. Men så lenge pengeteorien svikter, er de ute av stand til å forklare hvorfor tilliten oppstår. Men Marx' teori har forklaringen, som har å gjøre med at han har vist hvordan vareprisene framstår materielt, i pengematerialer, så som gull. Det er nettopp denne påvisningen som mangler i all borgerlig teori – den være seg «marginalistisk», «keynesiansk» eller «ricardiansk». Den innebærer at produsentenes og borgernes tillit er nødvendig allerede i starten, og at den kan eksistere fordi den er knyttet til et bestemt *materielt* element. Derfor har de en begrunnet tillit til prissystemet.

Skarsteins påstander om kredittkapitalen er et eksempel på at en grunnlagsfeil nødvendigvis forstørker seg i takt med at en tenker igjennom et problem. Fordi han ikke har klart for seg pengenes natur i utgangspunktet, ender han i rene fantasier (unnskyld), og han føler visst heller ikke behov for å begrunne dem seriøst. Når han fjerner pengene fra arbeid i første instans, er det klart at de til slutt blir svevende som en selvstendig, åndelig maskin over produksjonen.

Den psykologiske mekanismen er klar: Mange akademikere er innerst inne redde for at krisen virkelig skal være alvorlig. Det er klart at ingen vil frykte den i særlig grad hvis de får en forestilling om at det ikke er noe i veien med «realøkonomien». Derfor finnes det en utbredt tendens, ikke bare blant de lærde, men hos folk i alle samfunnslag, til å lukke øynene for alvor og gi noen håndfuller med finansfolk skylden for en elendighet som har sin rot i produksjonen, i forholdet mellom arbeider og kapitalist. Til og med de sistnevnte blir tatt inn i varmen av den keynesianske venstrefløyen!

Men en slik vri skaper bare mer alvor på annet hold. Dels er det tale om tradisjonelt sosialdemokratisk tankegods, og dels skulle vi forlenget ha lært hvor farlig det er med lettkjøpte løsninger på dette feltet. Sosial-demagogien er rett rundt hjørnet. I Norge har vi en minnelse om den i det harmløse, men ubehagelige AKP, som hevdet eksistensen av en allmektig «monopolkapital» bortenfor produksjonens alvor. Langt verre: Nasjonalsosialismen i Tyskland vokste fram gjennom en antisemittisme som oppfattet jødene som et spesielt, øverste sjikt i finansverdenen. De ble oppfattet som arbeidsfiendtlige høkere, godt fjernet fra produksjonen – ja, nettopp som et *parasittisk maskineri*, i stand til å fjernstyre det hele.

Det er på tide å ta til vettet. Teorier oppstår aldri av intet, og de konsekvenser de har, kan ikke overvinnes bare med god vilje.

Jørgen Sandemose (født 18. september 1945) er førstelektor ved Filosofisk institutt ved Universitetet i Oslo. Han er sønn av forfatteren Aksel Sandemose og har deltatt i den internasjonale Marx-debatten i mange år. Sandemose var på 1970-tallet antagelig det mest fremtredende medlemmet av Kommunistisk Universitetslag (KUL).

Rune Skarstein er en norsk kritisk sosialøkonom. Han er førsteamanuensis i sosialøkonomi ved NTNU. Skarstein har et omfattende forfatterskap med samfunnskritisk sosialøkonomi som trekker sterke veksler på Karl Marx sine tanker. Han er også kjent for sitt samfunnsengasjement og sine mange bidrag i norsk presse, blant annet i Tidsskriftet Vardøger. Skarstein hadde også forutsagt og forklart finanskrisen som inntraff høsten 2008 i sin bok *Økonomi på en annerledes måte* (2007).

Tekst av: Jørgen Sandemose

Publisert første gang: 02.12.2008